

Jak omezit množství odpadů? Klíčová je prevence!

| Lucie Müllerová, Lucie.Mullerova@ekokom.cz

Se spotřebou domácností roste i množství zboží uváděného na trh. A málokterý výrobek se už dnes obejde bez obalu, který plní různé funkce. V roce 2016 tak byly na tuzemský trh uvedeny více než 3 miliony tun obalů, z toho 1 032 820 tun obalů nevratných. A právě z nich se stávají po použití odpady. Výrobce pro ně musí zajistit zpětný odběr a recyklaci v požadované procentuální výši. Aby bylo množství obalových odpadů co nejmenší, musí každý výrobce dbát na to, aby byl obal co nejlehčí a z hlediska objemu také co nejúspornější. A zároveň plnil všechny funkce obalu, které jsou na něj kladené.

Obal musí plnit mnoho funkcí jako je třeba ochrana výrobku, informování o produktu a výrobci a tak dále. Stále také funguje známé pravidlo, že „obal prodává“. Legislativa pak apeluje na výrobce, aby byl obal co nejlehčí a objemově úsporný.

Skleněná lahev na víno, PET lahev na minerálku, papírový sáček na mouku, obal na sušenky, kelímek na jogurt nebo pozlátka na taveném sýru – to vše jsou obaly. Mají různé podoby, různou odolnost i různou škálu funkcí. Tou základní úlohou každého obalu je ochrana zboží – chrání produkt před vnějšími vlivy, prodlužuje jeho trvanlivost, uchovává jeho chuť, barvu a v mno-

ha případech dává výrobku finální tvar. Zároveň umožňuje bezpečnou přepravu produktu na pulty obchodů, ke spotřebitelům. Tim však jeho role zdaleka nekončí! Obal je totiž často tím, co výrobek prodává. Často lidé ani tak moc neřeší, jaké má výrobek složení, cenu, ale nechají se zlákat právě pěkným „pozlátkem“. Jenže kromě vkusu spotřebitele musí výrobce plnit i povinnosti vymezené Zákonem o obalech.

Častou komplikací bývají pro zpracovatele tzv. shrink sleeves, s nimiž se setkáváme hlavně na PET lahvích.

Prevence podle Zákona o obalech

„Osoba, která uvádí na trh obal, je povinná zajistit, aby hmotnost a objem obalu byly co nejmenší při dodržení požadavků kladených na balený výrobek a při zachování jeho přijatelnosti pro spotřebitele nebo jiného konečného uživatele, s cílem snížit množství odpadu z obalů, který je nutno odstranit.“ To říká Zákon o obalech v §3 Prevence, odst. 1). Jinými slovy – obal musí být jednak kvalitní, dobře ochránit zboží, musí plnit marketingovou i informační roli a přitom být co nejmenší a nejlehčí. V čem ale spočívá klíčový princip posledních dvou zmíněných požadavků? Je z environmentálního hlediska hor-

ší těžší skleněná láhev, než podstatně lehčí plastová láhev o stejném objemu a hmotnosti? NE! Toto bývá časté nepochopení základního principu. Legislativní požadavek je postaven na hledání klíčového momentu namáhání obalu. Obal, který vínou podhodnocené konstrukce způsobí, že dojde k poškození výrobku, spotřebitele nebo osob s ním manipulujících, je **špatným obalem**, protože neplní svou funkci. Nesplňuje požadavky na tzv. minimální (prevenční) obal.

K tzv. minimalizovanému obalu motivuje své klienty i systém EKO-KOM ve svých základních principech. Poplatky, které platí firmy za zajištění zpětného odběru a využití odpadů z obalů, se totiž odvíjí od množství obalů uvedených na trh. To znamená, že vyrobí-li firma menší obal z lehčího obalového materiálu, bude celková hmotnost obalu nižší, a tím bude nižší i poplatek za zajištění sdruženého plnění.

Další požadavky má evropská legislativa

Evropská legislativa se pak z hlediska hodnocení základních požadavků na obaly odkazuje na celý systém norm, který zastřešuje Evropská norma EN 13427. Ta ukládá dodavatelům například povinnost testovat použité suroviny nebo součásti obalů na těžké kovy a další škodlivé látky. Subjektům, které ze součástí tvoří funkční jednotky, nařizuje skládat tyto jednotky tak, aby byla zajištěna jejich využitelnost – tj., aby bylo možné obal recyklovat, energeticky využít nebo jej nechat biodegradovat. Tímto způsobem je zajištěna prevence z hlediska vzniku obalového odpadu. V konečné fázi pak požaduje od těch, kteří znají úplný obalový systém výrobku, aby určili optimální množství obalového materiálu, které je nutno použít na dodávku výrobku ke spotřebiteli nebo jinému konečnému uživateli. Toto lze považovat za prevenci využívání primárních zdrojů.

Shrneme-li to, dopad obalu na životní prostředí musíme vždy hodnotit komplexně, tedy hodnotit dopad celé jednotky. Vždy je nutné přihlídnout k celé technologii výroby baleného zboží a k technologii distribuce. Dojde-li k podcenění požadavků na vlastnosti obalů, dochází ke zničení a znehodnocení celého baleného výrobku. Jinými slovy – menší hmotnost obalů nemusí vždy znamenat menší dopad na životní prostředí. Naopak obal, který

je lépe přizpůsoben potřebám spotřebitele, zmenšuje negativní dopady na životní prostředí. **Pro efektivní řešení tohoto problému je nutné zahrnout do analýzy při konstruování efektivního obalu celý dodavatelský řetězec – od výrobce, až ke spotřebiteli.**

Marketingové inovace komplikující zpracování obalů

Stále funguje známé pravidlo „*obal prodává*“ – spotřebitel většinou při výběru z několika obdobných i cenově srovnatelných výrobků zvolí zpravidla ten, který má „*lůbivý*“ obal. Marketingová oddělení jednotlivých výrobců se tedy předhánějí v tom, aby právě ten jejich obal byl co nejoriginálnější.

Komplikovaná je také recyklace tzv. multi-layer lahví – vícevrstevných lahví, kde je mezi dvě vrstvy PET vložena vrstva PA pro zlepšení bariérových vlastností. Prodává se v nich především pivo. Foto: Shutterstock

Přicházejí s různými novinkami – materiálými, barevnými, materiálými kombinacemi atd. To ale ve svém důsledku může komplikovat život zpracovatelům při jejich následné recyklaci.

Tady jsou některé příklady, které komplikují využití a recyklaci obalů:

- potahy na lahvích a kelímcích – tzv. shrink sleeves na PET lahvích
- velký podíl barev v potisku, lakované plasty, potištěné plechovky
- kombinace materiálů – např. obaly na zeleninu nebo maso, kdy vanička je z jednoho materiálu a víčko z jiného (často z PVC)
- kombinace materiálů ve hmotě – např. pytle na krmivo pro domácí mazlíčky
- kombinace různých materiálů – např. papír a plast bez návodu na třídění
- papírové samolepky na plastových fóliích

S „*nevhodnými*“ kombinacemi materiálů se potýkají zpracovatelé především u plastových lahví a u papíru.

PET lahve kombinované s dalšími materiály – typy lahví a materiály, které výrazně ztěžují recyklaci:

- PVC (etikety z PVC)
- multi-layer – vícevrstevné lahve (nejčastěji se jedná o hnědé pивní lahve), kde je mezi dvě vrstvy PET vložena vrstva PA pro zlepšení bariérových vlastností (ochrana před UV zářením)
- blokátory – aditiva pro zlepšení vlastností lahví, popřípadě produktů v nich uskladněných, jsou to barviva, AA blokátory, UV filtry, oxygen blokátory, fast reheaters apod.
- ostatní polymery – hlavně PC (polykarbonát) a PS (polystyren)
- Barely z polykarbonátu (většinou modré) – někteří výrobci používají PC místo PETu, lidským okem ale nelze tyto 2 druhy barelů od sebe odlišit

Papírové obaly – úpravy papíru, které výrazně ztěžují recyklaci:

- papírové a textilní dutinky lakované a tvrzené
- lakované a tvrzené papíry a lepenky
- mastné a napuštěné papíry
- papíry vrstvené kovovou fólií, textílem, plasty
- papíry a kartóny zpevnované pryskyčicemi a jinými přípravky
- papíry barvené ve hmotě
- chemicky znečištěný papír nebo papír znečištěný potravinami, hnojivy (např. pytle)
- papír na filtry
- pytlový papír nebo jiné papíry, lepenky s PE □